

Cooperatives: Aspectes diferencials, fortaleeses i debilitats

RAMON BASTIDA
Universitat Pompeu Fabra

Data de recepció: 22/01/12
Data d'acceptació: 12/04/12

RESUM

Les societats cooperatives tenen unes característiques específiques que les situen en una posició intermèdia entre les entitats no lucratives i les societats mercantils. El seu objecte social es concentra a satisfer les necessitats dels socis. No es pot afirmar que no tinguin ànim de lucre (com les fundacions, associacions...), però tampoc tenen com a objectiu maximitzar els seus beneficis (com les societats anònimes, limitades...). Les societats cooperatives han demostrat que són una forma societària capaç de mantenir l'activitat i els llocs de treball en anys de caiguda de l'activitat econòmica. En aquest article s'exposen les principals diferències entre les societats cooperatives i altres figures societàries així com els principals punts forts i febles del model cooperatiu.

PARAULES CLAU

Societats cooperatives, principis cooperatius, excedent, capital social, fons de reserva.

ABSTRACT

Cooperative companies have some specific characteristics that put them in an intermediate position among the nonprofit organizations and the for profit companies. Their social object concentrates on satisfying the needs of the members. It cannot be said that they are nonprofit (like

foundations or associations...), but neither they have as an objective to maximize their benefits (like public limited companies...). Cooperative companies have shown that they are able to maintain activity and jobs in years of fall of the economic activity. In this article we explain the main differences between the cooperative and other types of companies, and the main strengths and weaknesses of the cooperative model.

KEYWORDS

Cooperatives, cooperative principles, benefits, capital, reserve funds.

1. Introducció

Les cooperatives estan presents a tot el món. L'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), fundada en 1895, és una organització no governamental independent que reuneix, representa i serveix les cooperatives a nivell internacional. Segons dades de l'ACI, les activitats de les cooperatives representen entre el 3 i el 10% del producte interior brut (PIB) de cada país. S'estima que al voltant de 1.000 milions de persones són membres de cooperatives, i donen treball a més de 100 milions de persones a tot el món.

L'ACI defineix la cooperativa com *«una associació autònoma de persones que s'han unit voluntàriament per fer front a les seves necessitats i aspiracions econòmiques, socials i culturals comunes per mitjà d'una empresa de propietat conjunta i controlada democràticament»*.

En l'àmbit espanyol, la Llei 27/1999, de 16 de juliol, de cooperatives, defineix la cooperativa com *«una societat constituïda per persones que s'associen, en règim de lliure adhesió i baixa voluntària, per a la realització d'activitats empresarials, encaminades a satisfer les seves necessitats i aspiracions econòmiques i socials, amb estructura i funcionament democràtic, conforme als principis formulats per l'ACI»*.

Les cooperatives tenen com a objectiu fonamental atendre les necessitats comunes dels socis, donant treball als socis treballadors, i productes per al consum als socis consumidors. En canvi en les societats mercantils, l'objectiu és obtenir un benefici per repartir entre els accionistes, per a això posen en comú béns i serveis de manera que la quantia de la seva aportació econòmica defineix el seu poder de decisió i el seu dret en el repartiment de beneficis.

En aquest treball es descriuen els aspectes singulars més rellevants de les cooperatives i es comparen amb les societats mercantils.

2. Principals magnituds del moviment cooperatiu a Espanya

Amb més de 116.000 milions d'euros de facturació, 200.000 entitats, 1,2 milions d'ocupacions directes i al voltant de 38 milions de socis (vegeu figura 1), l'economia social s'ha convertit en un ferm pilar de l'economia i la societat espanyoles.

Classe d'entitat	N.º d'entitats	N.º de socis	Emprats directes	Vendes (euros)
Cooperatives	24.738	6.744.716	456.870	66.285.893.350
Societats laborals	17.637	82.894	133.756	12.095.806.704
Mútues i mutualitats	428	—	8.700	6.141.836.456
Centres especials d'ocupació	1.775	52.631	52.631	1.067.303.310
Empreses d'inserció	183	3.140	3.140	54.142.735
Confraries de pescadors	90	45.000	442	320.706.792
Entitats singulars	3	924.276	65.603	2.818.296.000
Associacions	151.725	28.537.403	470.348	22.642.225.200
Fundacions Privades al Servei de les Llars	4.279	—	52.106	4.878.036.000
Total	200.858	38.694.060	1.243.596	116.304.246.547

Figura 1: Magnituds de l'economia social a Espanya (Font: «Las grandes cifras de la economía social en España» [CIRIEC, 2008]).

A la figura es pot apreciar que les cooperatives constitueixen la columna vertebral de l'economia social a Espanya. La xifra de vendes de les cooperatives suposa el 57% de la facturació global de l'economia social. Cal destacar diverses cooperatives que superen els 1.000 milions d'euros de facturació, com el Grup Eroski (integrat en el grup Mondragón), Caixa Laboral, Consum i Orona.

La figura 2 ofereix la distribució de les cooperatives per comunitats autònomes, mostrant les xifres d'ocupació i vendes per a l'any 2008.

La influència del Grup Mondragón influeix de forma determinant al País Basc que, amb unes vendes superiors als 16.000 milions d'euros i més de 100.000 llocs de treball, lidera les comunitats autònomes per volum de facturació i ocupació. Andalusia ha tingut un notable desenvolupament del cooperativisme. Catalunya és la primera comunitat autònoma en nombre de cooperatives.

Comunitat Autònoma	N.º de cooperatives	N.º de treballadors	Vendes (euros)
Andalusia	5.223	85.856	11.545.602.731
Aragó	879	9.722	1.949.591.516
Astúries	275	4.480	635.529.743
Balears	212	3.493	427.137.668
Canàries	363	7.452	1.526.513.037
Cantàbria	108	1.859	183.590.312
Castella-La Manxa	1.518	20.635	3.051.480.968
Castella i Lleó	1.454	18.247	3.326.476.231
Catalunya	5.353	58.086	7.235.044.787
Com. Valenciana	3.032	70.977	5.532.157.222
Extremadura	706	7.876	2.002.595.777
Galícia	924	11.497	2.277.455.415
Madrid	1.115	18.650	5.074.798.797
Múrcia	1.585	22.814	3.090.362.369
Navarra	320	7.566	1.330.432.109
País Basc	1.513	106.215	16.766.844.591
Rioja (La)	158	1.445	330.280.077
Total	24.738	456.870	66.285.893.350

Figura 2: Cooperatives, ocupació i vendes per comunitats autònomes (Font: «Las grandes cifras de la economía social en España» [CIRIEC, 2008]).

La figura 3 ofereix la distribució de les cooperatives per classes de cooperatives, mostrant les xifres de socis, ocupació i vendes.

Classe de cooperativa	Cooperatives	N.º de socis	Ocupacions directes	Vendes (euros)
Agràries	3.757	1.264.013	90.308	20.141.549.046
Explotació comunitària de la terra	428	4.887	3.835	162.394.017
Treball associat	18.019	155.179	221.844	14.793.789.115
Consumidors i usuaris	332	2.858.925	65.618	12.467.647.816
Serveis	419	45.032	9.830	12.298.694.951
Transport	546	23.057	17.038	1.218.518.330
Educació	303	39.648	14.828	567.261.093
Sanitàries	1	180.000	807	59.187.302
Vivenda	626	84.900	2.981	688.000.112
Crèdit	81	2.096.531	20.940	3.020.000.000
Altres cooperatives	226	22.544	8.841	868.851.568
Total cooperatives	24.738	6.774.716	456.870	66.285.893.350

Figura 3: Cooperatives, socis, ocupació i vendes per tipologia de cooperatives (Font: «Las grandes cifras de la economía social en España» [CIRIEC, 2008]).

Les tres classes de cooperatives més importants són les agroalimentàries, les de treball associat i les de consumidors i usuaris. Entre les tres classes de cooperatives agrupen el 89% de les cooperatives, el 63% dels socis cooperativistes, el 83% de les ocupacions directes, i el 72% de les vendes.

La figura 4 mostra les 10 principals cooperatives espanyoles ordenades segons el seu nivell de facturació.

Cooperativa	Sector	Comunitat autònoma	Ocupació	Facturació (Milions eur)
Grupo Eroski	Consum i distribució	País Basc	48.000	8.427
Caja Laboral	Financer	País Basc	2.342	1.585
Consum	Agroalimentari-distribució comerciall	València	9.064	1.584,1
Orona, S.COOP	Construcció	País Basc	2.847	1.394,6
Coren, SCG	Agroalimentari	Galícia	3.884	966
Fagor Electrodomèstics, S.COOP	Bens de consum durador	País Vasco	2.719	679,91
Caixa Popular	Financer	València	310	637
Anecoop	Agroalimentari	València	198	439,21
AN, S.COOP	Agroalimentari	Navarra	397	420,4
ULMA C i E, S.COOP	Construcció	País Basc	1.708	411,64

Figura 4: Rànquing de cooperatives espanyoles segons la seva xifra de facturació (Font: Empresas relevantes de la economía social [CEPES, 2010]).

3. Principis cooperatius

Els principis cooperatius són els pilars en els quals se sustenten els valors de les cooperatives. L'ACI, al seu Congrés de Manchester en 1995, va adoptar la Declaració sobre la Identitat Cooperativa, que inclou un conjunt revisat de principis que guien les cooperatives a principis del segle XXI:

1. Adhesió oberta i voluntària. Les cooperatives són organitzacions voluntàries: són els socis els qui prenen la decisió de formar part de la societat. La cooperativa està oberta a totes les persones que puguin aportar el seu treball o utilitzar els seus serveis, i que estiguin disposades a acceptar les responsabilitats de ser socis, sense discriminació de sexe, raça, opció política o religió.

Sol dir-se que les cooperatives són societats de capital variable perquè, en contrast amb les societats mercantils, l'entrada (sortida) d'un soci dóna lloc normalment a una ampliació (reducció) del capital, en fer aportacions el soci que entra, o en recuperar total o parcialment les seves aportacions el soci que surt.

Mentre que el capital social d'una societat mercantil és un paràmetre absolutament controlable pels òrgans societaris de decisió, que acorden per la seva pròpia iniciativa les ampliacions o reduccions de capital, la cooperativa manca d'aquest control automàtic sobre la seva xifra de capital. La via més comuna d'entrada o sortida en una societat mercantil és la compravenda de títols, que no suposa cap variació del capital social.

2. Control democràtic dels seus membres. Les cooperatives són organitzacions gestionades democràticament pels seus socis, que participen activament en la fixació de les polítiques d'actuació i de la presa de decisions. És una característica fonamental de les cooperatives el que cada soci té un vot amb independència de quina sigui la seva participació al capital social. De totes maneres, algunes cooperatives tenen el vot ponderat que dóna més vots als socis que participen més en les activitats de la cooperativa.

En les societats mercantils, per contra, el dret de vot va íntimament lligat a la participació al capital social, de tal manera que qui té el doble de capital que un altre soci, té el doble de vots.

3. Participació econòmica dels membres. Per formar part d'una cooperativa és necessari aportar un capital, que es fixa en els Estatuts. La distribució dels excedents es fa retribuïnt de manera principal la participació en l'activitat cooperativitzada, i no la participació al capital.
4. Autonomia i independència. Les cooperatives són organitzacions autònomes, gestionades pels seus socis que han de mantenir la llibertat de controlar la seva pròpia destinació.
5. Educació, formació i informació. Les cooperatives proporcionen educació i formació als socis i als treballadors perquè puguin contribuir al desenvolupament de les seves cooperatives d'una forma eficaç. També informen al gran públic, especialment als joves i capdavanters d'opinió, de la naturalesa i els beneficis de la cooperació.
6. Cooperació entre cooperatives. Les cooperatives serveixen als seus socis d'una manera eficaç i enforteixen el moviment cooperatiu treballant conjuntament mitjançant estructures locals, nacionals, regionals i internacionals.

7. Compromís amb la comunitat. Les decisions que prenen les cooperatives han de ser responsables amb l'entorn en què estan situades i promoure la participació en el desenvolupament de la comunitat.

4. Aspectes diferencials en matèria de comptabilitat i finances

4.1. Legalització dels llibres i dipòsit de comptes

Segons l'article 25 del Codi de Comerç, tant les societats mercantils com les cooperatives estan obligades a portar una comptabilitat i elaborar periòdicament uns comptes anuals.

També s'estableix, en l'article 41 del Codi de Comerç, que les societats mercantils (anònimes, de responsabilitat limitada...) tenen l'obligació de publicar els seus comptes anuals en el Registre Mercantil.

A diferència de les societats mercantils, la majoria de les cooperatives tenen l'obligació de dipositar els seus comptes anuals en el registre de cooperatives. La regulació sobre la publicació dels comptes anuals de les cooperatives està subjecta a la legislació substantiva de cooperatives. A Espanya, aquesta legislació és competència de les comunitats autònomes, existeix una llei estatal de cooperatives i setze lleis autonòmiques (Euskadi, Navarra, Comunitat Valenciana, Extremadura, Galícia, Catalunya, Aragó, Andalusia, Comunitat de Madrid, La Rioja, Extremadura, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Balears, Múrcia i Astúries). Això suposa que normalment cada comunitat autònoma té el seu propi registre de cooperatives amb el seu propi reglament de funcionament. A més les pròpies comunitats autònomes han descentralitzat els seus registres de cooperatives, de manera que cada província té el seu propi registre.

Com a conseqüència d'aquesta situació, es plantegen alguns aspectes millorables en el funcionament dels registres de cooperatives:

- El dipòsit dels comptes anuals en el registre mercantil es realitza obligatòriament mitjançant via telemàtica. En canvi, alguns registres de cooperatives encara no disposen de suports per realitzar el dipòsit per via telemàtica, i obliguen a les cooperatives a presentar els seus comptes anuals en paper. Des del nostre punt de vista, tots els registres de cooperatives haurien d'impulsar la implantació dels suports telemàtics per agilitar el dipòsit dels comptes anuals i millorar-ne la publicitat.

- Els registres de cooperatives de les diferents comunitats autònomes no estan connectats entre si. Fins i tot en alguns casos, els registres d'una mateixa comunitat autònoma no comparteixen la informació. Això dificulta en gran mesura la consulta dels comptes anuals de les cooperatives. Creiem que seria convenient que els registres de cooperatives estiguessin interconnectats, similar al registre mercantil, en el qual es pogués consultar la informació de totes les cooperatives espanyoles. Una altra alternativa seria que els comptes anuals de les cooperatives es dipositessin en el registre mercantil el que faria més fàcil la seva consulta per internet.
- També existeixen diferents terminis per dipositar els comptes anuals en el registre de cooperatives depenent de cada comunitat autònoma. Seria convenient establir uns mateixos criteris de registre per evitar greuges comparatius entre cooperatives situades en diferents comunitats autònomes.

4.2. Determinació i distribució del resultat

La legislació estableix dos tipus de resultats en les cooperatives: resultats cooperatius o excedents i resultats extra-cooperatius. El resultat de l'exercici serà la suma de tots dos tipus de resultats (veure figura 5).

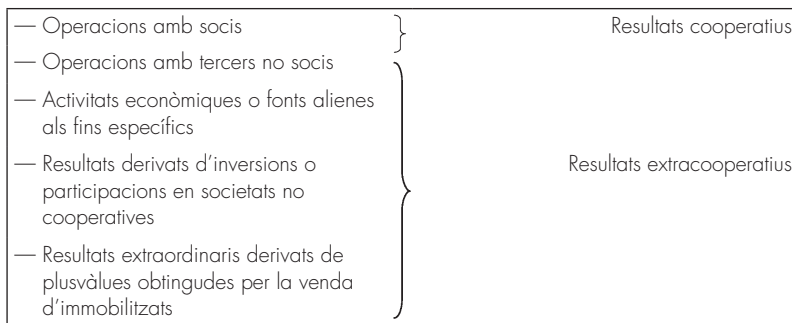

Figura 5: Determinació del resultat de les cooperatives.

Els criteris de distribució dels resultats en les societats cooperatives i mercantils són diferents.

En les cooperatives cal dotar uns fons socials obligatoris de caràcter repartible entre els socis. És el cas dels denominats *Fons de reserva obligatori* i *Fons d'educació, formació i promoció cooperativa*. Aquests fons es nodreixen amb uns determinats percentatges dels resultats de l'exercici

i tenen com a aspecte fonamental que no poden repartir-se entre els socis en cap moment, fins i tot en el supòsit de dissolució i liquidació de la cooperativa.

El Fons de reserva obligatori és l'equivalent a la reserva legal. S'estableix en quanties importants i superiors a les reserves legals de la resta de societats. Té com a objectiu reforçar financerament les cooperatives, fomentar-ne la supervivència en el temps i augmentar les garanties enfront de tercers. En la mesura en què les societats mercantils ofereixen una garantia a través dels recursos propis i, en concret, a través de l'estabilitat i característiques del capital social, en les societats cooperatives es tracta d'augmentar la garantia a través de l'acumulació de reserves.

El Fons d'educació, formació i promoció cooperativa té com a finalitat la promoció del moviment cooperatiu. Aquest fons es destina a finançar activitats de formació de socis i treballadors de la cooperativa, a la promoció de les relacions entre cooperatives, així com a atendre els objectius d'incidència social en l'àmbit on és situada la cooperativa. Aquest fons és exclusiu de les cooperatives; no existeix en altres formes de societats mercantils.

La resta de resultats, una vegada dotats els fons obligatoris, poden distribuir-se entre els socis en forma de retorns. Una característica genuïna de les societats cooperatives, com ja s'ha indicat, és el repartiment dels resultats en la mesura que els socis han contribuït a generar-los, és a dir, en funció de l'activitat que hagi desenvolupat en la societat cooperativa, i no en funció de les aportacions al capital social efectuades.

4.3. Estructura de finançament

La societat cooperativa deu la seva estructura financera específica al seu particular règim economicofinancer i al seu diferent funcionament en relació a la resta de societats mercantils. Per destacar aquestes característiques especials ens remetrem als principis cooperatius, que marquen certes pautes d'actuació que subscriuen totes les societats cooperatives, i a la normativa legal, que tracta de recollir fidelment aquests principis i fer-los compatibles amb el funcionament en la pràctica d'aquestes societats. Una de les principals particularitats que distingeixen a les cooperatives, com a entitats personalistes, de les societats mercantils, eminentment capitalistes, té el seu origen en la seva estructura financera (Sabaté i Saladríguez, 2000; Bel i Fernández, 2002). En la figura 6 s'inclou un esquema de l'estructura financera específica de les societats cooperatives.

Finançament no exigible	Finançament exigible	Finançament mixt
<ul style="list-style-type: none"> —Capital social no reemborsable —Fons de reserva obligatori (FRO) —Fons de reserva voluntari (FRV) no reemborsable —Actualització d'aportacions 	<ul style="list-style-type: none"> —Capital social reemborsable —FRV reemborsable —Finançament voluntari dels socis —Emprèstit d'obligacions —Títols participatius —Participacions especials —Comptes en participació 	<ul style="list-style-type: none"> —Fons d'educació, formació i promoció cooperativa (FEFPC)

Figura 6: Estructura financera específica de les societats cooperatives.

En els últims anys s'han agreujat els problemes existents en l'àmbit cooperatiu per obtenir finançament bancari. Segons dades de la Confederació de Cooperatives Agràries Espanyoles, que agrupa més de 2.800 cooperatives, des de 2009 el nivell de crèdits concedits a les cooperatives del sector agroalimentari s'ha reduït en un 11,9%.

En un estudi sobre els efectes de la reforma comptable en la concessió de crèdits a les cooperatives (Polo i Gomis, 2011), després de realitzar entrevistes a diferents analistes financers, els autors arriben a la conclusió que la presa de decisions sobre la concessió de crèdits se centra en dos tipus d'aspectes: aspectes economicofinancers i aspectes de coneixement de les cooperatives i la seva operativa bancària. Per tant, ens centrarem en aquests aspectes per analitzar els motius de les dificultats per obtenir finançament bancari de les cooperatives.

Les cooperatives presenten un nivell de capitalització inferior a altres formes societàries. En un estudi recent que analitza l'estructura economicofinancera de les cooperatives d'alt creixement (Amat i Perramon, 2011), es posa de manifest que l'any 2007 la capitalització no supera el 30% de l'estructura financera de les cooperatives, mentre que en les societats mercantils és del 33%. A més, les cooperatives presenten un capital social variable (els socis poden demanar el reemborsament del capital en cas de baixa), que no ajuda a millorar la confiança de les entitats financeres.

El nivell d'endeutament de les cooperatives és elevat. En l'estudi citat anteriorment, les cooperatives presenten un endeutament mitjà del 72%, mentre que les societats mercantils presenten nivells d'endeutament menors. El 73% de l'endeutament de les cooperatives és a curt termini, la qual cosa pot produir tensions de liquiditat a curt termini si no es compleixen les previsions de facturació.

La situació econòmica també està afectant la concessió de crèdit a les cooperatives. Algunes cooperatives han vist com no els renovaven algunes

operacions de crèdit sense que existissin motius aparents. Això pot ser a causa que les entitats financeres han centralitzat les seves decisions de concessió de crèdit (de les oficines als serveis centrals), de manera que els aspectes relacionats amb el coneixement de les cooperatives i la seva operativa bancària han perdut pes en el procés de presa de decisions.

Les cooperatives han de tenir sempre presents els efectes economico-financers de les decisions que prenen, per poder disposar d'una estructura financera adequada que els permeti poder accedir al crèdit quan calgui. A continuació proposem algunes accions que podrien millorar l'estructura financera de les cooperatives:

- Potenciar l'autofinançament destinant una part important de l'excedent de l'exercici a reserves. És important enfortir els fons propis de les cooperatives per mantenir l'equilibri financer i generar confiança davant les entitats financeres. La distribució de l'excedent produeix un benefici als socis a curt termini, però penalitza el desenvolupament de la cooperativa a mitjà i llarg termini. És necessari trobar un terme mitjà.
- Adaptar els estatuts de les cooperatives a la nova normativa comptable, per poder convertir les aportacions de capital reemborsables en aportacions el reemborsament de les quals pugui ser refusat pel Consell Rector. D'aquesta manera, les cooperatives podran mantenir les aportacions al capital social i no en veuran reduïts els fons propis ni la solvència.
- Reduir l'endeutament a curt termini renegociant l'endeutament bancari amb les entitats financeres per disposar de més temps i poder generar recursos per retornar els crèdits.

A continuació s'expliquen detalladament els elements clau que formen l'estructura financera de les cooperatives i les seves diferències amb altres tipus d'organitzacions.

4.3.1 EL CAPITAL SOCIAL

El capital social de les cooperatives està constituït per les aportacions, tant obligatòries com voluntàries dels socis, associats, col·laboradors i figures similars. El capital social de les societats cooperatives presenta importants diferències de naturalesa i composició en relació al de les societats mercantils (vegeu figura 7).

	Societats cooperatives	Societats mercantils	Fundacions i associacions
Funció	El capital és una eina utilitzada pels socis de la cooperativa per a satisfer les necessitats d'un grup d'individus o una comunitat.	El capital són els diners o la riquesa invertida per a obtenir uns beneficis.	El fons social està format principalment per donacions. És una font de finançament pròpia que s'utilitza per dur a terme les activitats de l'organització.
Reemborsament	Els socis tenen dret al reemborsament del capital, a menys que es posi en risc la cooperativa.	Els accionistes no tenen dret al reemborsament del capital, però poden vendre les seves accions per a recuperar el capital invertit.	Les aportacions de capital al fons social no són reemborsables.
Retribució	Hi ha un tipus d'interès màxim. Els retorns (repartiment del benefici) sobre l'excedent generat gràcies al capital, només depenen de l'activitat.	No hi ha un tipus d'interès màxim. Els accionistes són propietaris d'una part de la empresa i obtenen una part dels beneficis en forma de dividendes.	Les aportacions no es remuneren.
Transmissibilitat	El capital (participacions) es ven a la cooperativa.	El capital (accions) es compra i es ven a altres inversors o a la pròpia societat (auto cartera).	Les aportacions no són transmissibles.
Risc	El capital té risc depenent de l'evolució de la societat. Però si el soci decideix deixar la cooperativa rep el valor nominal en el termini que marquin els estatuts. El capital pot créixer però no augmentar.	El capital té risc i pot augmentar o disminuir depenent de l'evolució del negoci.	El fons social pot assumir les possibles pèrdues de l'organització.

Figura 7: Diferències entre el capital social dels diferents tipus d'organitzacions.

El capital social de les cooperatives és variable. La variabilitat del capital social de la societat cooperativa, bé a causa del reemborsament d'aportacions als socis que es donin de baixa, o bé a causa de la imputació de pèrdues, és la principal diferència amb el capital social d'una societat

mercantil, en la qual aquest és fix i estable per complir amb la seva funció de garantia mínima i bàsica enfront de tercers.

Hem apuntat anteriorment que, en línies generals, les cooperatives presenten un nivell de capitalització inferior al que seria desitjable. En conseqüència, seria convenient capitalitzar més les cooperatives mitjançant l'autofinançament o les aportacions de capital dels socis, fins que els fons propis arribessin a valors propers al 40% del total de patrimoni net i passiu.

Les últimes modificacions en la normativa sobre els aspectes comptables de les cooperatives (Ordre EHA/3360/2010) no sembla que hagin d'ajudar a millorar la capitalització de les cooperatives. Segons la nova regulació comptable, adaptada a la NIC 32, les aportacions de capital dels socis hauran de complir dues condicions per poder ser considerades com a capital social:

- Que el reemborsament en cas de baixa del cooperativista pugui ser refusat pel Consell Rector.
- Que no comporti una remuneració obligatòria al soci o participip.

Quan el reemborsament de les aportacions en cas de baixa no sigui refusable o la remuneració no sigui discrecional, el capital social tindrà la consideració d'instrument financer compost o de passiu financer, amb el consegüent impacte en la capitalització de la cooperativa.

Segons diversos estudis que analitzen els possibles efectes de la nova normativa comptable, totes les cooperatives analitzades reduïrien les seves ràtios de solvència. En el cas de les cooperatives cítriques (Marí, 2006), la disminució de la solvència és superior en les cooperatives més capitalitzades. En el cas de les cooperatives agràries (Bastida, 2007), els recursos propis mitjans passarien de representar el 22% del patrimoni net i passiu a tan sols el 6% després de l'aplicació de la nova normativa comptable.

Per tant, és molt important que les cooperatives incrementin el seu nivell de capitalització per afrontar el futur amb garanties. Insistim que les cooperatives haurien de potenciar l'autofinançament i les aportacions de capital dels socis, adaptant aquestes aportacions a les característiques requerides per la nova normativa comptable, perquè puguin considerar-se recursos propis i enfortir l'estructura de finançament de la cooperativa.

4.3.2. EL FONS DE RESERVA OBLIGATORI (FRO)

El fons de reserva obligatori és una font de finançament comparable amb altres reserves que es poden dotar en les societats mercantils, com la reserva legal, però amb unes característiques peculiars:

- És un fons irrepartible i no remunerat.
- És un fons de la societat cooperativa i no dels socis. Equival a les reserves obligatòries de les empreses mercantils, que també són irrepartibles; però que no es poden recuperar com en aquestes per la impossibilitat de transmetre lliurement les participacions socials.

Una altra diferència important amb les reserves obligatòries que poguessin dotar-se en les societats mercantils radica en el percentatge constant dels excedents que nodreix el citat fons, sense límit de dotació quan la reserva supera la xifra de capital social.

El següent quadre recull una comparativa dels percentatges de resultats positius que els diferents tipus d'organitzacions han de destinar a fons de reserva obligatoris.

	Societats cooperatives	Societats mercantils	Fundacions i associacions
Dotació	<ul style="list-style-type: none"> —Almenys un 20% de l'excedent cooperatiu. —Almenys un 50% del benefici extracooperatiu. —El percentatge que determini l'Assemblea General o els Estatuts dels resultats disponibles positius. —Els resultats positius derivats d'acords de col·laboració econòmica. 	<ul style="list-style-type: none"> —Almenys un 10% del benefici de l'exercici fins que la reserva legal arribi al 20% de la xifra de capital social. Quan es superi aquest percentatge l'aportació serà opcional. 	<ul style="list-style-type: none"> —La part de l'excedent no destinada als fins fundacionals, podrà destinar-se a incrementar el fons social o les reserves segons l'acord del Patronat.

Figura 8: La dotació al fons de reserva obligatori de les cooperatives en relació a reserves similars d'altres tipus d'organitzacions.

4.3.3. EL FONS DE RESERVA VOLUNTARI (FRV)

Es tracta d'una reserva creada només en el cas en què ho decideixin els socis en l'Assemblea General. Tots els recursos que la integren són generats per la pròpia cooperativa, és a dir, són resultats positius no distribuïts.

El FRV pot assemblar-se a les reserves de caràcter repartible que es poden crear voluntàriament en les societats mercantils. La seva finalitat és la compensació de pèrdues, mentre que les reserves voluntàries constituï-

des per les societats mercantils es carreguen per la disposició que se'n faci, sense que s'especifiquin anteriorment els usos o les finalitats.

4.3.4. EL FONS D'EDUCACIÓ, FORMACIÓ I PROMOCIÓ COOPERATIVA (FEFPC)

És un fons atípic, excepcional i sense cap semblança amb les reserves que es poden dotar en les societats mercantils.

Com ja s'ha assenyalat anteriorment, el FEFPC es dota amb l'objectiu de donar compliment al principi cooperatiu *d'educació, formació i informació als socis*. Per aquest motiu, té com a finalitat la formació dels socis i treballadors en els principis i tècniques cooperatives, econòmiques i professionals; la promoció de les relacions inter cooperatives, la difusió i promoció del cooperativisme i la promoció sociocultural i professional de l'entorn local i la comunitat en general.

Té caràcter inembargable i irrepartible, i les societats cooperatives tenen l'obligació de destinar un 5% de l'excedent cooperatiu a la seva dotació. També es destina al FEFPC el percentatge dels resultats positius disponibles que s'estableixi en l'Assemblea General o en els Estatuts, les subvencions, donacions i ajudes rebudes per al compliment de les finalitats del fons, o l'import de les sancions econòmiques imposades als socis.

El FEFPC és una font financera difícilment caracteritzable. Si tenim en compte que el seu finançament prové del resultat es podria classificar dins dels fons propis. Encara que si analitzem la seva destinació, es tracta de fons que s'han generat per ser consumits en activitats específiques, s'hauria de considerar com un passiu. Com que es desconeix el moment exacte en què s'haurà de desemborsar, la seva naturalesa comptable és de provisió. Les normes sobre aspectes comptables de les cooperatives 2010 (tenint en compte la NIC 37 i el PGC 2007) classifiquen el FEFPC en el passiu.

4.3.5. ALTRES FORMES DE FINANÇAMENT

Com ja s'ha posat de manifest, les cooperatives tenen més dificultats per a la captació de fons en comparació d'altres tipus de societats.

Les últimes reformes en les lleis cooperatives, tant l'estatal com les autonòmiques, han pretès facilitar la captació de recursos financers per part de les cooperatives mitjançant la regulació d'altres formes de finançament, procurant dotar-les de major flexibilitat i obrint múltiples possibilitats.

En el següent quadre es recullen les principals característiques d'algunes d'aquestes formes de finançament.

	Emprèstit d'obligacions	Títols participatius	Participacions especials	Comptes en participació
Concepte	Valors negociables que donen dret a un interès fix i a recuperar el capital al venciment.	Obligacions amb rendiments mixts.	Títols subordinats lliurement transmissibles.	Finançament amb rendiment variable en funció del resultat.
Caracterització	Valors negociables.	Valors mobiliaris.	Valors mobiliaris.	Contractes bilaterals.
Remuneració	Interès fix.	Combinació d'interès fix i variable (segons resultat).	Interès fix o variable (segons resultat).	Interès variable en funció del resultat.
Dret de vot	No.	No.	No.	No.
Transmissibilitat	Lliure. Negociable en el mercat de valors.	Lliure.	Lliure.	No.
Amortització	Poden tenir caràcter indefinit.	No s'estableix límit.	Termini mínim de 5 anys.	Poden tenir caràcter indefinit.
Tractament comptable	Passiu.	Passiu.	Passiu.	Passiu.

Figura 9: Principals característiques d'altres formes de finançament externes.

Cal fer constar que aquestes formes de finançament (excepte l'empresstit d'obligacions) comparteixen una característica en comú i és el seu caràcter «participatiu». Permeten als creditors participar en els resultats de l'activitat de la societat cooperativa. Això suposa una important novetat en la tradició cooperativa, encara que també pot ser considerat com una reculada, ja que els creditors financers aconseguixen participar, encara que sigui parcialment, en els resultats positius en funció de la seva aportació de capital i no del seu treball o de la seva participació en les activitats de la cooperativa (Bel i Fernández, 2002).

A més de les formes de finançament anteriors, els socis també poden aportar finançament addicional a la societat cooperativa sense que aquest finançament s'integri al capital social. Algunes modalitats de finançament voluntari per part dels socis són els pagaments anticipats realitzats pels socis de les cooperatives de consum a compte de l'obtenció de béns i/o

serveis, o el retard en el cobrament per la prestació de béns i/o serveis dels socis de les societats cooperatives proveïdors.

5. Fortaleses i debilitats

El model cooperatiu es caracteritza per presentar una forta resistència en períodes econòmics negatius. En la figura 10 s'acompanya un esquema dels principals punts forts i febles que presenta el model cooperatiu.

Punts forts	Punts febles
<ul style="list-style-type: none"> —Responsabilitat i capacitat de sacrifici dels socis treballadors. —Millor relació entre l'equip directiu i els treballadors. —Força implantació de la cultura empresarial, codis ètics, productes amb segell ètic, ... —Eliminació d'intermediaris entre soci i cooperativa. —Avantatges fiscals. 	<ul style="list-style-type: none"> —Capitalització reduïda i endeutament elevat. —Dimensió reduïda i baix nivell de inter cooperació. —Nivell de formació i experiència dels directius reduïda. —Baix nivell d'internacionalització.

Figura 10: Punts forts i febles del model cooperatiu.

Un aspecte molt valorat del model cooperatiu és la capacitat de mantenir els llocs de treball en temps difícils. Això és en gran mesura per la responsabilitat i la capacitat de sacrifici dels socis, ja que aquests són els propietaris de la cooperativa i els màxims perjudicats en el cas que desaparegui. En els últims anys s'han endegat mesures com la renúncia o capitalització de les pagues extres, la capitalització dels interessos al capital com de la pràctica totalitat dels beneficis (retorns) que corresponen a cada soci, i fórmules d'actualització salarial lligades a la marxa de la cooperativa. Aquestes mesures han ajudat a mantenir «amb vida» algunes cooperatives.

Entre els punts febles de les cooperatives destaquen la seva reduïda dimensió. El 2010, segons dades del Ministeri de Treball i Seguretat Social, el 61% de les cooperatives espanyoles tenia entre 1 i 5 treballadors. La dimensió de les cooperatives espanyoles constitueix un fre important per al seu desenvolupament. És important que les cooperatives realitzin accions de inter cooperació o integració per guanyar grandària i poder competir en mercats nacionals i internacionals.

6. Conclusions

El moviment cooperatiu té un paper molt important ja que genera més de la meitat de la facturació total de les organitzacions que formen part de l'economia social. Les cooperatives espanyoles tenen la seva pròpia legislació que se sustenta en els principis cooperatius. Això genera diferències substancials amb les societats mercantils que també té la seva pròpia legislació.

A més, les diferents comunitats autònomes tenen competències en matèria de legislació cooperativa. Existeix una llei estatal i setze lleis autonòmiques. Això provoca algunes ineficiències, per exemple en el dipòsit dels comptes anuals. En la majoria de comunitats autònomes les cooperatives presenten els seus comptes anuals en el registre de cooperatives. Cada comunitat autònoma té el seu propi registre, no existeix connexió entre ells, i alguns encara no permeten la presentació dels comptes anuals per via telemàtica. Per millorar aquesta situació es podria plantejar la creació d'un registre de cooperatives únic o presentar els comptes anuals en el registre mercantil.

Les cooperatives presenten aspectes singulars que les diferencien de les societats mercantils. Alguns exemples són la determinació i distribució del resultat, i l'estructura financera.

En el primer aspecte les cooperatives tenen un desavantatge comparatiu respecte a les societats mercantils. Estan obligades a destinar una part important del benefici a reserves independentment del nivell que aconseguixin aquestes. Encara que aquesta mesura ajuda a la capitalització de les cooperatives.

En el segon aspecte, en general, les cooperatives solen presentar un nivell baix de capitalització, que es podria agreujar si les cooperatives no adapten els seus Estatuts a la nova reforma comptable. A més, les cooperatives tenen serioses dificultats per obtenir finançament bancari. Per millorar aquesta situació haurien d'equilibrar la seva estructura financera, engegar polítiques d'integració i intercooperació per guanyar dimensió, i potenciar l'exportació per reduir el risc de la seva cartera de clients.

Referències bibliogràfiques

- AMAT, O. i PERRAMON, J. (2011) «High-growth cooperatives: Financial profile and key factors for competitiveness», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 73, pp. 81-98.

- BALLESTERO, E. (1979) «La cooperativa, ¿puede funcionar como una sociedad anónima?», *Agricultura y Sociedad*, 10, pp. 217-243.
- BASTIDA, R. (2007) «Efectes de l'aplicació de les normes internacionals de comptabilitat sobre la solvència de les societats cooperatives». Tesina defensada a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la UB. Barcelona. Setembre 2011.
- BEL, P. i FERNÁNDEZ, J. (2002) «La financiación propia y ajena de las sociedades cooperativas», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 42, pp. 101-130.
- CARRERAS, LI. (2011) «Consideraciones en torno al posible carácter mercantil de las sociedades cooperativas y acerca de las limitaciones a la realización de operaciones con terceros no socios de estas entidades», *Revista de Estudios Cooperativos (REVESCO)*, 106, Tercer quadrimestre 2011.
- CEPES (2010) *Empresas relevantes de la economía social 2009/2010*, Confederación Empresarial Española de la Economía Social, Madrid.
- GARCÍA, E. (2001) «Los objetivos de la sociedad cooperativa almazarrera», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 37, pp. 203-221.
- GÓMEZ, P. i MIRANDA, M. (2006) «Sobre el régimen económico y financiero particular de las sociedades cooperativas», *Revista de Estudios Cooperativos (REVESCO)*, 90, Tercer quadrimestre 2006.
- INTERNATIONAL COOPERATIVE ALLIANCE (2008) «Global 300 list. The world's major co-operatives and mutual business.» Report. <http://www.global300.coop/PdfList.aspx?Filter=Global%20300&Year=2008> (descarregat el 3 de març de 2012)
- LLEI 27/1999, de 16 de juliol, de Cooperatives, BOE núm. 170, de 17 de juliol.
- MARÍ, S. (2006) «Efectos de la aplicación de las CINIIF 2 en las cooperativas. Un estudio empírico en dos cooperativas cítricas de la Comunidad Valenciana a través del análisis económico y financiero», *Revista de Estudios Cooperativos (REVESCO)*, 89, Segon quadrimestre 2006.
- MONZÓN, J.L. (2010) *Las grandes cifras de la economía social en España. Ámbito, entidades y cifras clave. Año 2008*, Centro Internacional de Investigación sobre la Economía Pública, Social y Cooperativa, Valencia.
- ORDRE EHA/3360/2010, de 21 de desembre, per la que s'aproven les normes sobre els aspectes comptables de les societats cooperatives, BOE núm. 316, de 29 de desembre.
- PASTOR, M.C. (2002) «El capital en las sociedades cooperativas.» i «Los

- recursos propios en las sociedades cooperativas», *Cuadernos mercantiles*, pp. 33-142.
- POLO, F. i GOMIS A.M. (2011) «Una aproximación a los efectos de la reclasificación del capital social en las cooperativas». Paper presentat en el *International workshop on accounting for cooperatives*. València, 29 i 30 de setembre.
- ROCAFORT, A. (2010) «La financiación cooperativa mediante la emisión de títulos participativos», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 68, pp. 141-166.
- SABATÉ, P; SABI, X. i SALADRIGUES, R. (2000) «Cooperativas versus sociedades mercantiles. El sector frutero de Lleida», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 34, pp. 51-70.
- SALAZAR, I. i GALVE, C. (2007) «Empresa cooperativas versus capitalista. ¿Afecta la forma organizativa a la eficiencia productiva?». En AYALA J.C. (coordinador) «Conocimiento, innovación y emprendedores: camino al futuro», Universidad de La Rioja. ISBN: 84-690-3573-8.
- SERVER, R.J. (2003) «La cuenta de pérdidas y ganancias. Componentes conceptuales operativos y normas específicas para su formulación, en el ámbito del proyecto de normas sobre los aspectos contables de las sociedades cooperativas», *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, 45, pp. 111-137.
- ZUBIAURRE, M.A. (2004) «Sociedades cooperativas. Aspectos singulares», *Cuadernos de gestión*, 4(2), pp. 47-62.